

Preporuke za koje CRTA veruje da, uz postojanje političke volje i međusobnog razumevanja relevantnih aktera, mogu biti sprovedene do izbora 2020. godine organizovane su u okviru pet oblasti: sprečavanje zloupotrebe javnih resursa, obezbeđivanje ravnomerne medijske zastupljenosti, vraćanje poverenja birača i transparentiji izborni proces, zaštita prava birača i unapređenje izborne administracije.

I Sprečiti zloupotrebu javnih resursa

Ovo je jedna od najvažnijih oblasti za unapređenje izbornih uslova u Srbiji. Da bi se ove preporuke ostvarile potrebne su manje izmene i dopune Zakona o Agenciji za borbu protiv korupcije, Zakona o finansiranju političkih aktivnosti, Zakona o javnim preduzećima, kao i promena dosadašnje prakse Agencije za borbu protiv korupcije. U svetlu izrade Nacrta zakona o sprečavanju korupcije (novi Zakon o Agenciji za borbu protiv korupcije) koja je u toku, trenutno postoji prostor da ove preporuke budu predmet razmatranja u procesu izrade i usvajanja zakona. Nacrt revidiranog Akcionog plana za Poglavlje 23, predviđa usvajanje novog zakona u III kvartalu 2019. godine. Shodno tome, izmene i dopune bilo bi moguće ostvariti pre sledećih redovnih izbora.

#25 Zabraniti javnim funkcionerima i službenicima na svim nivoima vlasti da se u izbornoj kampanji pojavljuju na javnim događajima koji promovišu planove ili rezultate rada javnih organa, organizacija i javnih službi.

#23 Definirati koje se aktivnosti mogu uvrstiti u troškove izborne kampanje.

#22 Odrediti jasnije pojam javnih resursa i adekvatnih sankcija u slučajevima njihove zloupotrebe u kampanji.

#24 Predvideti sankcije za zloupotrebu imovine, imena i aktivnosti javnih preduzeća u političke svrhe.

#27 Zabraniti dodelu vanrednih budžetskih i drugih javnih sredstava 30 dana pre kampanje, tokom i 30 dana nakon kampanje.

#45 Zabraniti sve vrste pritisaka na zaposlene u javnim preduzećima i javnoj upravi u vezi sa podrškom političkim partijama ili kandidatima na izborima.

#29 Uvesti obavezu dostavljanja periodičnih izveštaja Agencije za borbu protiv korupcije o troškovima izborne kampanje tokom trajanja same kampanje.

#47 Uvesti kratke rokove (do 5 dana) za odlučivanje Agencije za borbu protiv korupcije po prijavama koje se odnose na zloupotrebe u kampanji.

#26 Izmeniti praksu Agencije za borbu protiv korupcije da bi postupala po službenoj dužnosti u cilju zaštite javnog interesa.

Izdvojene preporuke prikazane se po svom numeričkom redosledu, kako su navedene uz ostale preporuke na sajtu Gradani na straži, gradjaninastrazi.rs/preporuke

Analizi preporuka u ovoj oblasti možete pristupi preko linka: link.crtars/resursi

II Obezbediti ravnomernu medijsku zastupljenost

Birači imaju pravo da budu informisani o izbornoj ponudi i ponašanju izbornih aktera, kako bi mogli da donesu odluku kome će dati glas. Neophodno je da se svim izbornim listama i kandidatima garantuje ravnomerna zastupljenost u elektronskim medijima. Glavne promene u ovoj oblasti su promene Zakona o elektronskim medijima, Pravilnika o obavezama pružalaca medijskih usluga tokom predizborne kampanje (trenutno van snage) i Pravilnika o izricanju mera pružaocima medijskih usluga, kao i dosadašnje prakse rada Regulatornog tela za elektronske medije (REM).

#35 Obavezati REM da objavljuje izveštaje o monitoringu medija redovno tokom izborne kampanje.

#36 Obavezati REM da razmatra i odlučuje o svakoj prijavi u kojoj se navodi da je došlo do povrede opšteg interesa.

#37 Obavezati REM da obrazlaže svaku odluku i da u obrazloženje uključi izveštaj službe za nadzor.

#47 Uvesti obavezu REM da u roku od pet dana odlučuje o prijavama.

#59 Proširiti opseg kazni koje REM izriče emiterima koji ne poštuju pravila tokom kampanje.

Neophodno je da Pravilnik o obavezama pružalaca medijskih usluga tokom predizborne kampanje, koji je stavljen van snage 27. februara 2019, bude vraćen na snagu, ili blagovremeno zamenjen usvajanjem novog pravilnika.

Izdvojene preporuke prikazane se po svom numeričkom redosledu, kako su navedene uz ostale preporuke na sajtu Gradani na straži, gradjaninastrazi.rs/preporuke

Analizi preporuka u ovoj oblasti možete pristupi preko linka: link.crtars/mediji

mart 2019

III Povratiti poverenje birača i učiniti izborni proces transparentnijim

Nepoverenje građana u izborni proces raste iz godine u godinu. Da bi se ono povratilo potrebno je unaprediti transparentnost i otvorenost celokupnog izbornog procesa i posebnu pažnju posvetiti radu na ozbiljnim nedostacima biračkog spiska. Za ostvarenje ovih preporuka nisu potrebne zakonske izmene, već promena dosadašnje prakse rada Ministarstva za državnu upravu i lokalnu samoupravu (MDULS) i Republičke izborne komisije (RIK).

#17 Omogućiti reviziju biračkog spiska na odgovajućem uzorku u skladu sa međunarodnim standardima i priznatim metodologijama koja bi uključila predstavnike relevantnih institucija, parlamentarnih stranaka, organizacija civilnog društva akademske i međunarodne zajednice.

#19 Unaprediti i učiniti transparentnijim nadzor nad radom službenika koji učestvuju u procesu ažuriranja biračkog spiska.

#18 Organizovati stalne obuke za zaposlene koji ažuriraju birački spisak.

Pokrenuti široku javnu kampanju da građani provere svoje podatke u biračkom spisku.

#53 Učiniti građanima lako dostupnom i vidljivom proceduru za izmene u biračkom spisku.

#14 Prikazivati uživo na sajtu izborne komisije proces računске obrade pristiglih rezultata.

#12 Objavljivati sve zapisnike o radu biračkih odbora.

#14 Objavljivati sva dokumenta izbornih komisija od značaja za izborni proces a sednice Republičke izborne komisije prenositi uživo putem sajta.

#30 #32 Omogućiti akreditovanim posmatračima prisustvo svim segmentima rada izbornih komisija.

#60 Organizovati edukativnu kampanju za građane o izbornim pravilima i procedurama.

Izdvojene preporuke prikazane se po svom numeričkom redosledu, kako su navedene uz ostale preporuke na sajtu [Gradani na straži, gradjaninastrazi.rs/preporuke](http://Gradani.na.strazi.gradjaninastrazi.rs/preporuke)
Analizi preporuka u ovoj oblasti možete pristupi preko linka: link.crta.rs/poverenje

IV Zaštititi prava birača

Većina preporuka kojim bi se povećala pravna sigurnost u izbornom procesu i omogućilo učesnicima da zaštite svoja prava zahteva kompleksnije zahvate i višestruke zakonske izmene. Međutim promenom prakse i manjim izmenama i dopunama Zakona o izboru narodnih poslanika moguće je onemogućiti najčešće zloupotrebe i uvećati kapacitet nadležnih organa da prekršaje kažnjavaju.

#46 Unaprediti zaštitu ličnih podataka građana u cilju prevencije izbornog pritiska.

#48 Zabraniti vođenje paralelnih evidencija na biračkom mestu kroz koje se može utvrditi identitet birača.

#15 Omogućiti građanima da po zahtevu obave uvid

u izvod iz biračkog spiska i provere da li je neko glasao umesto njih.

#41 Proširiti mogućnosti izbornih komisija i Upravnog suda da razmatraju predložene dokaze priložene uz prigovore.

Izdvojene preporuke prikazane se po svom numeričkom redosledu, kako su navedene uz ostale preporuke na sajtu [Gradani na straži, gradjaninastrazi.rs/preporuke](http://Gradani.na.strazi.gradjaninastrazi.rs/preporuke)
Analizi preporuka u ovoj oblasti možete pristupi preko linka: link.crta.rs/pravabiraca

V Unaprediti izbornu administraciju

Izborna administracija trebalo bi da se kreće u pravcu profesionalizacije rada. Iako preporuke koje Crta predlaže uglavnom zahtevaju veće, sistemske promene zakonskog okvira, do sledećih izbora bilo bi moguće početi sa unapređivanjem izborne administracije bez zakonskih izmena, već dopunom postojećih podzakonskih akata Republičke izborne komisije.

#10 Unaprediti organizaciju i sadržaj obuka članova biračkih odbora.

#54 Zabraniti naknadne izmene zapisnika o radu biračkih odbora.

Izdvojene preporuke prikazane se po svom numeričkom redosledu, kako su navedene uz ostale preporuke na sajtu [Gradani na straži, gradjaninastrazi.rs/preporuke](http://Gradani.na.strazi.gradjaninastrazi.rs/preporuke)
Analizi preporuka u ovoj oblasti možete pristupi preko linka: link.crta.rs/administracija

Da bi se uslovi unapredili do održavanja sledećih redovnih izbora, bilo bi neophodno da se ispuni dovoljan broj preporuka iz svake od navedenih 5 oblasti.

Sve preporuke CRTE za sistemsko unapređenje izbornog procesa su na sajtu: gradjaninastrazi.rs/preporuke

mart 2019

STAVOVI GRAĐANA SRBIJE O REGULARNOSTI IZBORA

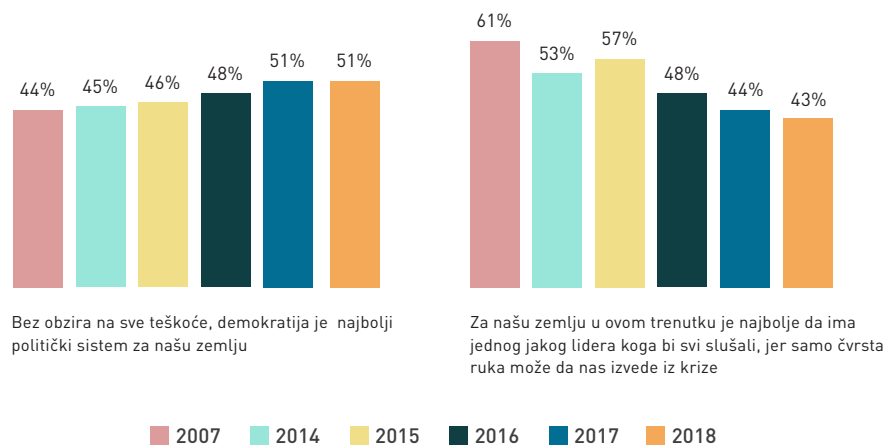
Crta je 2018. godine, u saradnji sa Ipsos Strategic Marketingom, šestu godinu za redom sprovela istraživanje "Učešće građana u demokratskim procesima u Srbiji". Terensko istraživanje sprovedeno je u periodu od 17. do 26. oktobra 2018. godine, licem u lice u domaćinstvu ispitanika, na troetapnom slučajnom reprezentativnom stratifikovanom uzorku od 1022 ispitanika.

Cilj istraživanja je da se utvrdi stepen spremnosti građana i građanki Srbije da učestvuju u demokratskim procesima koji podrazumevaju niz različitih oblika građanske participacije koji uključuju pokretanje i učešće u različitim aktivnostima, uključujući i izborne, kao i stavove o demokratiji i osnovnim demokratskim institucijama. Rezultati ovog istraživanja predstavljaju svojevrsni prikaz demokratskog stanja društva. Ovde ćemo predstaviti samo one rezultate koji se na neposredniji način odnose na temu izbora, dok se sveobuhvatni nalazi istraživanja nalaze na sajtu [Crte](#).

Demokratija i alternative

Postoji sistematski trend rasta podrške demokratiji kao najboljem sistemu i pad podrške politici „čvrste ruke“. Demokratiju je 2017. godine kao najbolji sistem prvi put podržalo više od polovine građana, čime je po prvi put zabeležen veći procenat građana koji podržavaju demokratiju nego što su saglasni sa uverenjem da Srbiju iz krize može izvući samo "čvrste ruka". Ovaj odnos se zadržao i u 2018. godini. Dok ne postoje međugeneracijske razlike u pogledu podrške demokratiji, te razlike su značajne kada se radi o podršci politici "čvrste ruke", i to između najstarijih i najmlađih građana Srbije. Tek oko jedne trećine mladih građana između 18 i 29 godina smatra da nas jedino jak lider može izvući iz krize. U to, međutim, veruje više od polovine građana preko 60 godina.

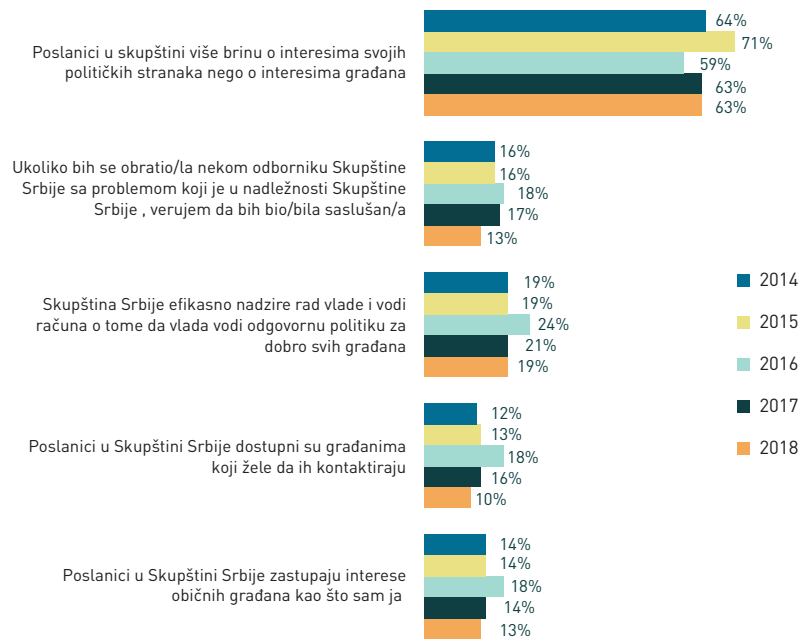
Grafikon 25: Podrška demokratiji i "čvrstoj ruci"? SLAŽE SE (Uglavnom + U potpunosti)

Poverenje u demokratske institucije

Poverenje da poslanici u skupštini zastupaju interese građana je generalno veoma nisko, a u poslednje dve godine, poverenje se smanjuje. Svega 13% građana smatra da poslanici u Skupštini Srbije zastupaju interese običnih građana. Samo 19% smatra da skupština efikasno nadzire rad vlade, vodeći računa da vlada vodi politiku na dobro svih građana. Svega 10% smatra da su poslanici dostupni građanima koji žele da ih kontaktiraju.

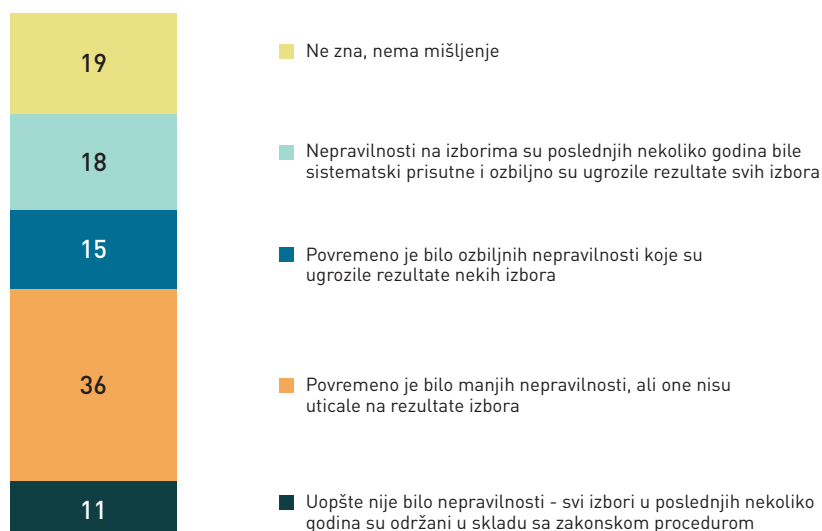
Grafikon 20: Koliko se slažete ili ne slažete sa sledećim stavovima o Skupštini Srbije u sadašnjem sazivu?
% SLAŽE SE (UGLAVNOM + U POTPUNOSTI)

Izborne nepravilnosti

Preko dve trećine građana smatra da je bilo nepravilnosti u izbornim procedurama u proteklih nekoliko godina. Dok jedna trećina građana veruje da su nepravilnosti bile toliko ozbiljne da su ugrozile rezultate izbora, druga trećina smatra da su nepravilnosti bile manje i nisu uticale na rezultate. Samo 11% građana smatra da nije bilo nikakvih nepravilnosti tokom proteklih izbornih procesa. Većina onih koji smatraju da je na izborima bilo nepravilnosti veruje da su one prisutne često, ili čak redovno na svim izborima, i to nepravilnosti vezane za zloupotrebu državnih resursa (62%), zatim neravnomeran pristup medijima (54%), i pritiske na birače (54%)

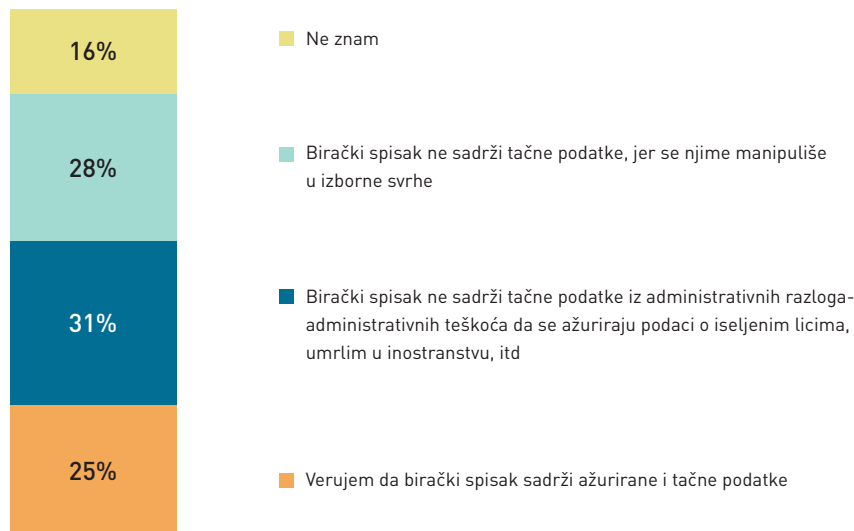
Grafikon 28: Generalno gledano, u kojoj meri su, po vašem mišljenju, nepravilnosti u izbornim procedurama bile prisutne u izborima u poslednjih nekoliko godina i koliko su one mogle da utiču na rezultate izbora?

Birački spisak

Ne postoji dovoljno poverenja u ažurnost i tačnost jedinstvenog biračkog spiska. Više od polovine (59%) građana Srbije smatra da birački spisak ne sadrži tačne podatke. Tek svaki četvrti građanin Srbije ima poverenja u njegovu ispravnost.

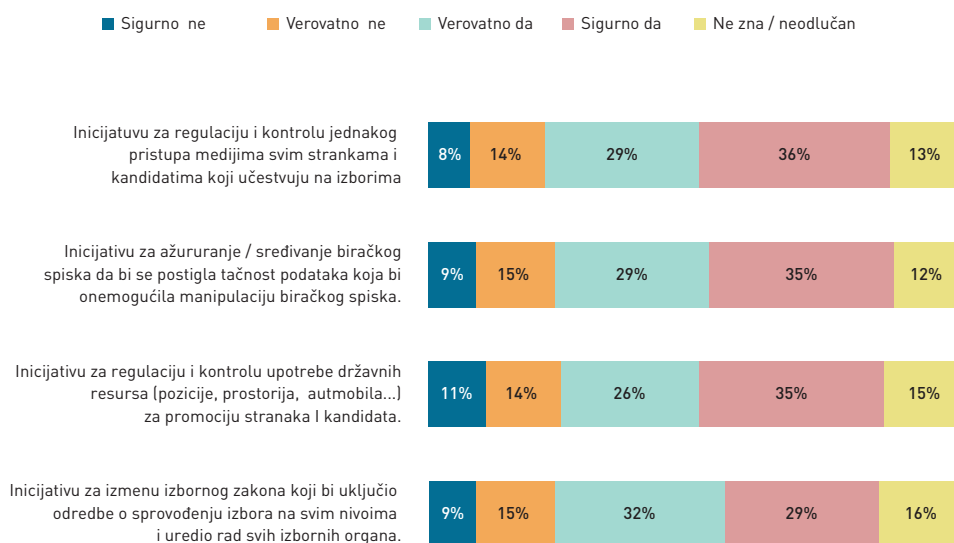
Grafikon 30: Kao što znate, birački spisak predstavlja zvaničnu bazu svih građana koji imaju biračko pravo, a koju ažuriraju državni organi. Šta vi mislite o biračkom spisku?

Podrška poboljšavanju izbornih uslova

Većina građana bi podržala inicijative za poboljšavanje izbornih uslova. Inicijative koje bi doprinele ravnomernom pristupu medijima, sređivanju biračkog spiska, kontroli korišćenja javnih resursa i unapređivanju rada izbornih organa imaju jasnu podršku među građanima. Takođe, veliki procenat građana smatra da je potrebna nezavisna kontrola izbornog procesa (85%) i taj procenat je porastao u odnosu na 2017 (75%).

Grafikon 34: Koliko je verovatno da biste vi lično podržali sledeće inicijative?

mart 2019